

İNŞAAT SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM VE ARA ELEMANLAR

Halim Sezici, Barış Yılmaz, Tamer Yılmaz

ÖZET

Bu çalışmada; inşaat sektöründe kimlerle üretim yapıyoruz. Proje ve imalat aşaması dahil bize kimler yardım edebilir. Şantiyede elinde mala veya boru anahtarı olan emekçilerin eğitim durumu nedir? Diye sorguladık. Sektörde de işsizlik var, azalması için bir şeyler yapan var mı? Bir ülkede hangi uzmanlık alanlarına veya hangi elemana ihtiyaç olduğu, sektörlerdeki talep ve insan kaynakları planlamasıyla ortaya çıkar. Devlet de o alanda eğitim veren kuruluşlarının adedini ve kalitesini yükseltmeye yönelir [1]. Dünyada böyleyse bizde de böyle olmalıdır.

Anahtar kelimeler: İstihdam, Kalifiye eleman, İnşaat sektörü.

GİRİŞ

Günümüzde teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler, pazarların küreselleşmesi, iletişim araçlarının hızlı artışı, ülkeler ve kıtalar düzeyinde bilgi alışverişinin ve ulaşımın kolaylaşması, ticarete engellerin kaldırılması ülkelerin ekonomilerini etkilemiş ve rekabeti büyük ölçüde arttırmıştır.

İşletmeler ürettikleri mal ve hizmeti zamanında ve kaliteli teslim etmede daha duyarlı davranmanın bilincinde olduklarından 21. yüzyılda görev yapacak işgücünde aranan nitelikler eskisine göre farklılık kazanmıştır. Bu nedenle günümüzdeki işletmeler teknolojiyi anlayan, uygulayabilen, verimli, kaliteli mal ve hizmet üreten işgücüne gereksinim duymaktadır.

Yapı sektörü de, gelişen mühendislik teknolojisine çabuk uyum sağlayan, iletişim kurabilen, araştıran, problemleri hızlı çözen, ürettiği mal ve hizmetleri sürekli geliştirme sorumluluğu taşıyabilen, teknolojinin dayandığı fen ve matematik vb. gibi temel bilgilere sahip işgücü aramakta ve istihdam etmektedir.

Halim Sezici
E-posta: sezici@isbank.net.tr

Barış Yılmaz
CBÜ Gölarmara Meslek Yüksekokulu Manisa
E-posta: baris.yilmaz@bayar.edu.tr

Tamer Yılmaz
CBÜ Müh. Fak. İnş. Müh. Bölümü Manisa
E-posta: tamer.yilmaz@bayar.edu.tr

DÜNYADA İNŞAAT SEKTÖRÜ

International Construction dergisinin [2] Temmuz-Ağustos 2008 sayısından alınan bilgiler Çizelge 1 de gösterilmiştir.

Sıra No	Ülke	İlk 200'e Giren Şirket Sayısı	Toplam Satış Hacmi (Mil \$)	%	Çalışan Eleman Sayısı (Ortalama)
1	ABD	44	227.815	19,9	13.974
2	Japonya	35	177.772	15,5	10.074
3	Fransa	8	113.521	9,9	49.458
4	Çin	9	110.875	9,7	116.016
5	İspanya	11	105.964	9,3	43.991
6	İngiltere	22	89.860	7,9	11.692
7	Almanya	5	41.198	3,6	23.353
8	Güney Kore	10	40.924	3,6	6.369
9	Hollanda	10	37.502	3,3	10.926
10	İsveç	4	34.855	3,0	28.161
11	Avustralya	3	23.445	2,0	14.844
12	Avusturya	4	23.167	2,0	17.191
13	İtalya	4	21.262	1,9	20.871
14	Norveç	2	13.203	1,2	16.621
15	Kanada	3	11.842	1,0	14.643
16	Brezilya	2	8.440	0,7	12.338
17	Belçika	4	8.414	0,7	4.516
18	Finlandiya	2	8.049	0,7	6.038
19	Yunanistan	2	7.496	0,7	26.893
20	Hindistan	2	6.605	0,6	3.387
21	Güney Afrika Cumh.	2	5.692	0,5	6.207
22	TÜRKİYE	1	5.461	0,5	13.582
23	Meksika	3	4.913	0,4	4.964
24	Portekiz	2	3.561	0,3	7.730
25	İsrail	1	3.527	0,3	4.000
26	İrlanda	1	2.165	0,2	15.000
27	Danimarka	1	2.152	0,2	2.000
28	İsviçre	1	1.969	0,2	4.105
29	Tayland	1	1.444	0,1	5.682
30	Mısır	1	1.382	0,1	1.977
Toplam		200	1.144.475	100,0	

Çizelge 1. 2007 yılı iş/satış hacmine göre dünyanın en büyük inşaat şirketleri

2007 dünya iş/satış hacmi bilgilerinin verildiği Çizelge 1'in incelemesinden de anlaşılacağı gibi;

a) İlk yedi ülke (ABD - Japonya - Fransa - Çin - İspanya - Almanya - İngiltere) dışında kalan ülkelerin sıralaması yıldan yıla değişebilirken 22.sırada yer alan Türkiye bir şirketle (ENKA İnşaat) bu sıralamada yer alabilmektedir. Çünkü sektördeki şirketlerimiz küçük ölçeklidir.

b) Ön sıralarda yer alan Amerikan ve Japon şirketlerinin daha az elemanla daha çok karlar elde ederek pazarın liderliğini yaptıkları bilinmektedir. Bu şirketler işin daha zahmetli, emek yoğun ve az karlı inşaat kısmını genellikle üçüncü ülkeleri kullanarak yaptırmaktadır. Taşeron ülkeler inşaat işlerinde gerekli kalifiye işçi ve ara eleman açığını Türkiye yerine diğer ülkelere temin etmektedir.

İNŞAAT SEKTÖRÜNDE İSTİHDAM

2009 yılı Ocak ayı sonu TÜİK [3] verilerine göre inşaat sektöründeki istihdam 990 bin kişidir. İnşaat sektörünün toplam istihdamdaki payı 2009 yılı Ocak ayı itibarıyla %5 olmuştur. Bu sayının 37 bini kadındır. Kadınların toplam inşaat istihdamındaki payı yalnızca %3,7'dir. Ülkemizde sektörlerin istihdam ettiği son 2 yılın değerleri Çizelge 2'de gösterilmiştir.

Sektörler	2008 Ocak		2009 Ocak	
	Sayı (bin kişi)	Pay (%)	Sayı (bin kişi)	Pay (%)
Tarım	4.083	20,6	4.342	21,8
Sanayi	4.427	22,4	4.111	20,7
İnşaat	1.029	5,2	990	5,0
Hizmetler	10.259	51,8	10.429	52,5

Çizelge 2. Sektörlere göre istihdam rakamları

İnşaat Sektörü, yapı olarak her türlü bina inşaatıyla, yol, köprü, baraj, enerji ve boru hatları döşemesine kadar her türlü alt yapı inşaatını kapsayan geniş bir yelpazeye sahiptir. Demir, çelik, çimento, toprak, metal sanayi ile cam, seramik ve boya gibi birçok sayıda malzemeyi içeren diğer endüstriyel ürünlerin motorudur. Ekonomik canlılığın en önemli göstergesidir. Yerli sanayiye dayanması ve istihdam genişliğiyle katma değeri yüksek bir sektördür. Yaşadığımız ekonomik krizler her sektörü olduğu gibi inşaat sektörünü de etkilemiştir. Bunların sonucu olarak işsizlik artmış, yatırımlar azalmıştır; sektör durgunluğa girmiş, sektörel büyüme yavaşlamıştır. İnşaat sektöründe kayıt dışı istihdama yönelik on binlerce küçük inşaat şirketleri bulunmaktadır. Bu şirketler standart dışı, denetimsiz ve teknolojik gelişmelere duyarız çalışmaları ile sektörün en önemli sorunu olarak görünmektedir.

İnşaat sektörünün, inşaat malzemeleri de dahil edildiğinde ülke ekonomisindeki payı % 10'lar düzeyindedir. Emek-yoğun bir sektör olması dolayısıyla inşaat sektörü kalifiye olmayan işçileri yoğun olarak istihdam etmektedir. Vasıfsız işçi istihdam eden inşaat sektöründeki durgunluk, büyük bir vasıfsız işsizler kitlesi oluşturmuştur. Buna karşılık tüm sektörlerde olduğu gibi inşaat sektöründe de kalifiye eleman ihtiyacı had safhada olduğu bir gerçektir. Türkiye'de bir yandan işsizlik sorunu büyürken diğer yandan nitelikli ara eleman sıkıntısı çekilmektedir. Resmi rakamlara göre 2007 ağustos ayı itibarıyla 15-24 yaş arası genç işsiz sayısı 946 bin olmasına karşı 400 bini acilen olmak üzere 1.5 milyon kalifiye elemana ihtiyaç olduğu, ara eleman sorunu çözülemezse önümüzdeki 10 yıl içinde tüm sektörler ara eleman ithal eder duruma gelebilecektir [4].

ARA ELEMANLARIMIZ (İNŞAAT TEKNİKERİ, İNŞAAT TEKNİSYENİ, İNŞAAT USTASI)

a) İnşaat Teknikeri: Üniversitelerimizin Meslek Yüksek Okulu İnşaat Teknolojisi programı mezunları iki yıl eğitim aldıktan sonra yapı sektöründe ara eleman olarak çalışan yardımcılarımızdır. Ülkemizde MYO'ların da eğitim alan öğrenci sayısı gelişmiş ülkelerden düşüktür. Bu oran ülkemizde % 18,2'dir [5]. Gelişmiş ülkelerde ise , %30 un üzerindedir (örneğin Singapur %59, Tayvan % 55, İsviçre % 47, ABD % 55). Bu sayısal veriler ülkemizde MYO programlarında eğitim alan öğrenci sayısının artırılması gerekli olduğunu göstermektedir. Ancak donanımlı atölye ve laboratuvar olanakları, yeterli öğretim elemanı ile eğitim kalitesi yükseltilmiş MYO'larda eğitim alma imkânı verilmelidir [3]. MYO öğrencilerinin % 83 mesleki veya teknik lise ,%17 genel lise çıkışlı öğrencilerdir. MYO öğrencilerinin %97'si devlet üniversitelerinden, %3'ü ise vakıf üniversitelerinden eğitim almaktadır.

b) İnşaat Teknisyeni: Meslek Lisesi mezunlarına verilen genel ad olarak görülebilir. Türkiye de sayıları az olmasına karşı çok iyi örnekleri olan Yapı Meslek Lisesi, İnşaat Teknik ve İnşaat Anadolu Teknik Lisesi gibi eğitim kurumları vardır. 4 yıl eğitim veren Ankara Mimar Sinan İnşaat Anadolu Teknik Lisesi ve İstanbul İSOV Anadolu Teknik Lisesi ve İSOV İnşaat Teknik ve Yapı Meslek Lisesi bu örnek eğitim kurumlarındandır. Bu okullarda Yapı, Yapı Ressamlığı, Tesisat Teknolojisi, Restorasyon ve benzeri bölümlerde ara eleman yetiştirilmesi söz konusudur. Özellikle teknik meslek liselerince verilen eğitim ara eleman ihtiyacını gidermeye yöneliktir. Pek göze görünmemekle birlikte aslında bu liseler, bir taraftan sektördeki önemli bir açığı kapatırken diğer taraftan da ekonomik açıdan sıkıntılı olan ailelerin çocuklarının kısa yoldan meslek sahibi olmalarına olanak sağlamaktadır. Ancak günümüzde inşaat sektörü kalifiye eleman sıkıntısı çekerken meslek liseleri sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikte ve branşta ara eleman yetiştirmekten uzaktır.

c) İnşaat Ustası: Okulu ve okullusu bulunmayan pek çok sektör var ama inşaat sektöründe çalışan ustalar için okur-yazarlık bile aranmadan iş verilebiliyor [6]. Cumhuriyetin ilk yıllarında Ulu Önder Atatürk'ün emri ile Çiftlik arazisi üzerinde "Yapı Usta Okulu" kurulmuş ve dülgerlik, taşçılık ve sıvacılık eğitimi verilmişti. Bugün bunun devamını getiren eğitim kurumu maalesef yoktur. Yukarıda sözünü ettiğimiz bazı Yapı ve Anadolu Teknik Liseleri bunun devamına çalışmışlardır. Bu teknik okulların inşaat sektörüne katkılarını mutlulukla karşılıyoruz. Bir an için düşünelim inşaatlarımızda çalışan ustalarımızdan kaç tanesi ilgili eğitimi almıştır? Sayılarının az olduğu son yıllarda daha da belirginleşmiş, yaşadığımız deprem ve diğer afetler, güvenli ve sağlıklı yapı yapılabilmesinin önemini bir kez daha gözler önüne getirmiştir. Geçtiğimiz yıllarda sektörde birinci basamak dediğimiz inşaat ustasının eğitimi de öncelikle meslek odalarımız tarafından çözümün parçası olarak görülmüş ve İnşaat ustaları eğitim programları düzenlenmiştir. İzmir, Denizli, Manisa ve Antalya İnşaat Mühendisleri Odaları Şubelerinin ücretsiz İnşaat Ustaları Eğitim Kursları sağlıklı yapı üretme hedefindeki meslek mensubu arkadaşlarımız ve diğer işverenler ile eğitimin önemini bilen ustalarımız için can suyu gibi olmuştur. İnşaat ustaları Eğitim Programı ders konuları [7] aşağıda gösterilmiştir (Çizelge 3).

NO	DERS KONULARI
1	Proje okuma, Mimari proje
2	Betonarme proje okumaları, Yapı, Yapı sınıfları, Yapının özellikleri
3	Mimari proje okuma, Yapı, Yapı sınıfları, Yapının özellikleri
4	Kalıp hazırlama, Kalıp çeşitleri, Kalıp süreleri, Demir bağlama
5	Kalıp hazırlama, Kalıp çeşitleri, Kalıp süreleri, Demir bağlama, Donatıların eklenmesi, Stoklanması
6	Donatıların eklenmesi, Stoklanması, Betonarme çeliklerinin bağlanması
7	Beton, Betonun yapıdaki önemi, Çimentolar, Betonda suyun önemi, beton dökümü, taşınması, bakımı
8	İşçi sağlığı ve İş güvenliği, Sınav

Çizelge 3. İnşaat Ustaları Eğitim Programı

Çizelge 3’de 8 birimde toplanan ders konularının her biri 3’er saat olarak yapılmaktadır. Bu eğitim çalışmalarına katkıda bulunan meslek mensubu arkadaşlarımızı bir kez daha kutlarız.

ÖNERİLERİMİZ

Ülke genelinde istihdam sorunu var, global dünya ve diğer sektörlerle etkileşim nedeniyle onlardan bize ne? Diyemeyiz. Ama herkes kendi kapısının önünü temizlesin diye bir an düşünürsek inşaat sektöründe biz ne yapmalıyız:

1. Kalifiye ara eleman sıkıntısından kurtulmak için, Üniversiteler, Meslek Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları, İlgili Bakanlık ve Sektör Temsilcileri eşgüdüm içinde ortak çalışma olanağı acilen yaratılmalıdır.
2. İstihdam edilemeyen vasıfsız işsizler ordusunu, yetişmiş ara elemanlarımızın yanında ve denetiminde yurtdışında da değerlendirerek azaltmalıyız.
3. Meslek Yüksekokulları bölüm ve programları, Avrupa yeterlilikler çerçevesi ve Uluslararası standartlar gereğince adlandırılması ve yeni bölümlerin, makro düzeyde insan kaynakları planlaması yapılarak eğitime açılması gerçekleştirilmelidir.
4. Meslek Yüksek Okullarında 2011 yılından itibaren uygulanacak olan, üç yarıyıl okul eğitimi üç yarıyıl işyeri eğitimi için alt yapı hazırlıkları tamamlanmalıdır. Bu öğrencilerimiz temel eğitim ilkeleri aydınlığında ‘yaparak ve yaşayarak öğrenme’ modeliyle nitelikli ara eleman olarak yetiştirilmelidir. MYO’lara 3 yıl eğitim alan bu mezunların askerliklerini üniversite mezunu gibi yapabilmeleri sağlanmalıdır.
5. İnşaat programı mezunu Tekniker ve Teknisyenlerin Türkiye gündemine meslek dalı olarak oturtulmalı ve ara elemanın bulunmadığı hiçbir inşaatın yapılmasına izin verilmemelidir.
6. İşgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu meslek dallarına göre (Kepçe operatörü, Kalıpcı, Fayansçı, Klimacı, Parkeci, Çatı ustası, Kaynakçı, Beton teknisyeni, İzolasyoncu, Doğramacı vb.) inşaat ve yapı meslek liseleri açılmalı ve bu teknisyen mezunları çalıştıran işyerlerine bir süre için vergi muafiyeti getirilmelidir.

7. Ara eleman yetiştiren eğitim kurumları teknik eğitimin yanında, Girişimcilik, Marka yönetimi, satış teknikleri, halkla ilişkiler, fiyat analizi, toplam kalite yönetimi gibi piyasa şartlarında gerekli olan eğitimi vermesi halinde, kendi işini kuran meslek mensubu sektörde farklılık yaratacaktır.

KAYNAKLAR

- [1] Göksel, B.A., "Meslek lisesi memleket meselesi", Yeniasır Gazetesi, 9 Ağustos 2009.
- [2] Yorgancı, Ş., "Dünyanın en büyük inşaat şirketleri", International Construction,AFP,8, 2008.
- [3] TÜİK-Yapı Endüstri Merkezi-Türk Yapı Sektörü Bülteni, Nisan 2009.
- [4] Ankara Ticaret Odası kaynak değerlendirmesi, Cihan Haber Ajansı, Ağustos 2007.
- [5] Durmaz,Ö ve Yılmaz,T., "MYO'larda eğitim sorunları ve çözüm önerileri", 4.Ulusal MYO Sempozyumu, 14-16 Mayıs 2007, Bergama, İzmir.
- [6] Sarrafoğlu, F., "Eğitilmiş eleman açığı büyüyor", Netpano.com, 23 Mart 2009.
- [7] İnşaat Ustası Eğitim Kursları, Teknokrat İMO Manisa Şubesi, Sayı 15, 2006.